

DE BEATLES AAN BOORD VAN DE Z.420...?

Omer Rappé

Omer Rappé

Ex-visser, kruier en natuurgids

Krommedijk 66, 8301 Knokke-Heist

Tel.: 050 51 24 17

E-mail: croesrita@hotmail.com

In 1964 trok de bemanning van de 'Z.420 Vera' richting het Kanaal van Bristol, om er de netten uit te gooien ter hoogte van Saint Govan's Head ($51^{\circ}35'55''\text{N}$ $4^{\circ}56'12''\text{W}$). Tijdens deze tocht werd gevist met een zogenaamd 'kanon'-systeem, waarbij grote klossen of bollen van circa 45 cm diameter bevestigd waren aan de grondpees van het bodemsleepnet. Dit was ideaal voor het vissen op een rotsige bodem, aangezien de klossen het net over de stenen heen lichtten.

Het schip bleef ook vrij dicht bij de kust, aangezien het toen nog toegelaten was om tot op 3 zeemijlen van de kust te vissen. Het was in deze kustwateren dat de bemanning van de Z.420 de nodige attributen boven haalde om zichzelf om te toveren tot de 'Beatles'.

Fig. 1 De 'Beatles' in 1964 aan boord van de Z.420 Vera, met behulp van een sidderrog (links) en een speelman (rechts). V.l.n.r.: Omer Rappé, John Rappé, Roger Couwysder en Antoine Vantorre (Foto: Omer Rappé).

Links op de foto dient een **sidderrog** (*Torpedo nobiliana*) als elektrische gitaar. Deze ronde rog staat er namelijk om bekend stevige elektrisch schokken af te geven (tot 220 Volt), die voelbaar zijn door de 'gutter' (beschermende handschoen) van de vissers heen. Een **speelman**, ook wel **zee-engel** genoemd (*Squatina squatina*), maakt helemaal rechts ook deel uit van de bezetting. De speelman is een haaiachtige, die echter een lichaam heeft dat sterk lijkt op dat van een rog.

Sidderroggen komen voor in de gehele Atlantische Oceaan, maar duiken zelden op in de Noordzee. Ze kunnen maximaal 1.80 meter groot worden en 90 kg zwaar. We hadden hier dus te doen met een onvolwassen exemplaar. Jonge dieren leven dicht bij de bodem in relatief ondiep water, zowel boven zachte bodems als in de nabijheid van koraalriffen. Volwassen sidderroggen zwemmen dan weer meer rond in de waterkolom in water tussen 50 en 150 meter diep (max. 800 meter diep) en kunnen over grote afstanden trekken. Sidderroggen voeden zich met vissen en haaien. Bij de sidderrog worden de eieren uitgebreed binnen het lichaam van de wijfjes. Er kunnen per broedcyclus tot 60 ontwikkelende jongen teruggevonden worden bij de moeder. De ontwikkeling duurt 12 maand. De jongen zijn als ze vrijkomen 20-25 cm groot. Heel vroeger werd de lever van deze roggensoort gebruikt voor het maken van lampenolie.

De speelman is een bodemzwemmer, die 's nachts actief is om zijn voedsel te zoeken. Overdag ligt deze haai half ingegraven te rusten op de bodem en wordt dus gemakkelijk opgevisst als bijvangst in de bodemvisserij. Hij houdt ervan platvissen, roggen en andere vis te eten, maar lust af en toe ook wel eens een schaaldier. Hij kan ongeveer 2 à 2,5 meter lang en 80 kilogram zwaar worden. De wijfjes broeden per cyclus 10 tot 20 eieren uit in het lichaam, waarna jongen van

Fig. 2 Op de linkse foto is de gigantische speelman goed te zien. Op de rechtse foto wordt de speelman (links boven) omringd door een kathaai (links vooraan) een zeer grote rog (rechts) en een kabeljauw (tussen rog en speelman) (Foto's: Omer Fappé).

25-30 cm groot geworpen worden. De soort was in de 19e en begin 20e eeuw heel gewoon in de Oost-Atlantische Oceaan (Zuid-Noorwegen tot Senegal), inclusief in de Noordzee en Middellandse Zee. Het is een soort die zowel tegen de kust als op 150 meter diepte kan aangetroffen worden. Ze kunnen pijnlijk bijten als ze lastig gevallen worden.

Dat dergelijke zeer grote kraakbeenvissen nu en dan eens mee gevangen werden, was in deze periode niet zo uitzonderlijk. Omdat deze vissen in de Belgische vismijn weinig tot niets opbrachten, werden ze bijna altijd terug in zee gegooid. Voor dit soort vissen (die commercieel weinig opbrachten) was immers geen plaats in het visruim en al zeker niet tijdens de eerste weken van de reis.

Beide soorten zijn momenteel zeer zeldzaam geworden en worden vermeld op de rode lijst van bedreigde diersoorten van de Internationale Unie voor Natuurbescherming (Engels acroniem IUCN). Omdat sidderroggen niet aangeland worden, zijn er echter heel weinig wetenschappelijke gegevens beschikbaar over hun levenscyclus, de impact van de visserij op hun bestanden en leefomgeving, en tast men wat in het duister over de exacte status van de soort. Maar voor de speelman is het anders: deze soort is kritisch bedreigd en wordt zelfs als uitgestorven beschouwd in de Noordzee.

28 Monstrum Marinum effigie Monachi.

Fig. 3 Een tekening van de speelman als een 'zeemonster' (hier onder de naam van 'zeemonnik') (Beeld: Aldrovandi, *Monstrorum Historia*, Bonn 1642).

Tijdens de jaren 1500 en 1600, werd een dergelijke speelman ook al sporadisch eens gevangen, gezien er toen ook al werd gevist met bodemnetten. In die tijd werd een speelman echter snel terug overboord gegooid, omdat de vissers bang waren van dit gigantische dier. Eenmaal terug aan wal vertelden ze weliswaar graag over hun uitzonderlijke vangst, hoewel ze niet meer exact wisten hoe deze eruit zag. Het duurde dan ook niet lang voordat de fantasie op hol sloeg en deze speelman een plaatsje veroverde tussen de 'monsters van de zee' (zie figuur 3). De speelman gaf zijn naam trouwens aan een sportcentrum dat ooit bestond in Heist en aan de 'Speelmanstraat', die zich tussen Heist en Ramskapelle bevindt.